

הַלְבוֹת אִישׁוֹת פֶּרֶק יז

א. מִי שֶׁהָיָה נָשׁוּי נָשִׁים רַבּוֹת, וּמֵת כָּל שְׁנֵשׂאָת בְּתַחֲלָה, קוֹדֶמֶת לְטַל כְּתַבְתָּהּ; וְאִין אַחַת מֵהֶן נוֹטְלָת, אֲלֹא בְּשִׁבּוּעָה; וְאִין לְאַחֲרוֹנָה, אֲלֹא מֵה שֶׁשִּׁירָה שְׁלִפְנִיָּה, וְגַם הִיא נִשְׁבַּעַת, וְנוֹטְלָת הַשָּׂאָר. וְכֵן אִם הָיָה עָלָיו שָׂטֵר חוֹב אִם הָיָה הַחוֹב קוֹדֵם, גּוֹבָה בְּעַל חוֹב תַּחֲלָה; וְאִם הַכְּתַבְתָּה קֹדֶמָה, גּוֹבָה הָאִשָּׁה תַּחֲלָה, וְהַשָּׂאָר לְבַעַל חוֹב.

ב. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּשֶׁהִיָּתָה הַקֶּרֶקַע שְׂבָאוֹ לַגְּבוֹת מִמֶּנָּה קְנוּיָה לוֹ בְּשַׁעַת הַנִּשְׁוֹאִין, וּבְשַׁעַת שְׁלוֹהָ הוּא שֶׁהָדִין נוֹתֵן, שְׂכָל הַקּוֹדֵם שָׂטֵרוֹ זָכָה תַּחֲלָה; אֲבָל אִם נָשָׂא נָשִׁים זֹו אַחֵר זֹו, וְלוֹה בֵּין קֵדָם נִשְׁוֹאִין בֵּין אַחֵר נִשְׁוֹאִין, וְאַחֵר שְׁנֵשׂא וְלוֹה קָנָה קֶרֶקַע כָּלֶן חוֹלְקִין כְּאַחַת, שֶׁשְׁעָבוֹד כָּלֶן כְּאַחַד בָּא, שֶׁבְּשַׁעַת שֶׁקָּנָה הָיָה מְשַׁעָּבֵד לְכָל, וְאִין כָּאן דִּין קְדִימָה.

ג. וְכֵן אִם הָיָה זְמַן הַכְּתַבְתּוֹת וְהַשָּׂטֵרוֹת כָּלֶן יוֹם אֶחָד, אוֹ שַׁעַת אַחַת בְּמָקוֹם שְׁפוֹתָבִים שַׁעוֹת חוֹלְקִין כְּאַחַת, שְׂאִין שָׁם קוֹדֵם; וְלַעוֹלָם כָּל שֶׁקֵּדָם וְזָכָה בַּמַּטְלָטְלִין כְּדִי חוֹבוֹ אוֹ כְּדִי כְּתַבְתָּה אִין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ, שְׂאִין דִּין קְדִימָה בַּמַּטְלָטְלִין.

ד. מִי שֶׁגִּרַּשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ, וְעָלָיו שָׂטֵר חוֹב, וּבָא בְּעַל חוֹב וְהָאִשָּׁה לַגְּבוֹת, וְהָיָה לוֹ מַעוֹת וְקֶרֶקַע כְּדִי הַחוֹב וְהַכְּתַבְתָּה בְּעַל חוֹב נוֹטֵל הַמַּעוֹת, וְהָאִשָּׁה גּוֹבָה כְּתַבְתָּה מִן הַקֶּרֶקַע. וְאִם אִין לוֹ אֲלֹא קֶרֶקַע שְׂאִין בֹּה כְּדִי לַהֲגָבוֹת שְׁנִיָּהֶם, וְלֹא הָיָה בֹּה דִין קְדִימָה נוֹתֵנִין אוֹתָהּ לְבַעַל חוֹב; וְאִם נִשְׁאָר לְאִשָּׁה כָּלוּם, תַּטֵּל, וְאִם לָאוּ, תִּדְּחָה מִפָּנֶי בְּעַל חוֹב: שֶׁהָרִי בְּעַל חוֹב הַפְּסִיד וְהוֹצִיא מַעוֹתָיו, וְהָאִשָּׁה לֹא חִסְרָה דְּבַר שְׁיֹוֹתָר מֵה שֶׁהָאִישׁ רוֹצָה לְשֹׂא, אִשָּׁה רוֹצָה לַהֲנִשָּׂא.

ה. וְכֵן מִי שֶׁמֵּת וְהִנִּיחַ אִשָּׁה וּבַעַל חוֹב, וְקֶרֶקַע שְׂאִין בֹּה דִין קְדִימָה הָאִשָּׁה נִדְּחִית מִפָּנֶי בְּעַל חוֹב, וְהוּא גּוֹבָה כָּל חוֹבוֹ תַּחֲלָה. וְכִיּוֹן שֶׁתִּקְנוּ הַגָּאוֹנִים שֶׁתִּגְבֶּה הָאִשָּׁה וּבַעַל חוֹב מִן הַמַּטְלָטְלִין, וְהַדְּבַר יָדוּעַ שְׂאִין דִּין קְדִימָה בַּמַּטְלָטְלִין אִם לֹא הִנִּיחַ מַטְלָטְלִין כְּדִי לִתֵּן לַשְּׁנִיָּהֶם, נוֹתֵנִין לְבַעַל חוֹב כָּל חוֹבוֹ תַּחֲלָה; וְאִם נִשְׁאָר לְאִשָּׁה מֵה שֶׁתַּטֵּל בְּכְתַבְתָּהּ, תַּטֵּל אוֹ תִּדְּחָה.

ו. הָיוּ כּוֹתְבִין בְּכְתַבְתָּה נִכְסֵי צֶאֱן בְּרוֹזֵל, וְטַעֲנָה שְׂאָבְדוֹ אוֹ שְׁלִקְחָם הַבַּעַל הָרִי הִיא בְּנִכְסֵי צֶאֱן בְּרוֹזֵל שְׁלָה, כְּשֶׁאָר בַּעֲלֵי חוֹבוֹת; וְנִשְׁבַּעַת שְׁלֹא לְקַחָה אוֹתָן וְלֹא נִתְּנָה וְלֹא מִחֲלָה, וְחוֹלְקַת עִם בַּעֲלֵי חוֹבוֹת.

ז. מִי שֶׁמֵּת אוֹ גִּרַּשׁ, וַיֵּשׁ לוֹ נָשִׁים רַבּוֹת, וְאִין שָׁם דִּין קְדִימָה, וְאִין לוֹ כְּדִי כָּל הַכְּתַבְתּוֹת פִּיצַד חוֹלְקוֹת: רוֹאִים אִם כְּשִׁיחֲלֵק הַמָּמוֹן עַל מִנִּין הַנָּשִׁים, יִגִּיעַ לַפְּחוּתָה שְׁבָהָן כְּדִי כְּתַבְתָּה אוֹ פְּחוּת חוֹלְקוֹת בְּשׁוּוֹה. וְאִם הָיָה הַמָּמוֹן יוֹתֵר עַל זֶה חוֹלְקִים מִמֶּנּוּ, כְּדִי שִׁיגִיעַ לַפְּחוּתָה שְׁבָהָן כְּשַׁעוֹר כְּתַבְתָּה, וְחוֹזְרוֹת וְחוֹלְקוֹת אֶת הַמּוֹתֵר בֵּין הַנוֹתְרוֹת, עַל הַדֶּרֶךְ הָרֵאשׁוֹנָה.

ח. פִּיצַד: מִי שֶׁהָיָה נָשׁוּי אַרְבַּע נָשִׁים, כְּתַבְתָּה שְׁלֹרֵאשׁוֹנָה אַרְבַּע מֵאוֹת, וְשְׁלִשְׁנִיָּה שְׁלוֹשׁ מֵאוֹת, וְשְׁלִשְׁלִישִׁית מֵאוֹת, וְשְׁלִרְבִיעִית מֵאָה, נִמְצָא הַכָּל אֶלֶף וְגִרַּשׁ כָּלֶן, אוֹ מֵת אִם הִנִּיחַ אַרְבַּע מֵאוֹת אוֹ פְּחוּת, חוֹלְקוֹת כָּלֶן בְּשׁוּוֹה; וְכָל אַחַת נוֹטְלָת מֵאָה אוֹ פְּחוּת.

ט. הניח שמונה מאות אם תחלק בין כלן בשווה, נמצאת הרביעית נוטלת מאתים והרי אין בכתבתה אלא מאה. אלא כיצד עושין: לוקחין ארבע מאות, וחולקין אותן ביניהן בשווה מאה מאה; ונמצאת הרביעית נוטלה כדי כתבתה, והלכה לה. ונשאר כאן ארבע מאות, ושלוש נשים שביד כל אחת משלשתן מאה. אם תחלק הארבע מאות בין שלשתן בשווה, נמצאת השלישית נוטלת מאתים ושלושים ושלושה ושליש והרי אין בכתבתה אלא מאתים. לפיכך לוקחין מארבע המאות שלוש מאות, וחולקין בין שלשתן בשווה; שנמצאת השלישית נוטלה מאתים שלה, והלכה לה. ונשאר כאן מאה, ושתי נשים. חולקין את המאה בשווה בין ראשונה ושניה; נמצא ביד הראשונה מאתים וחמשים, וכן ביד השניה. ונמצא ביד השלישית מאתים, וביד הרביעית מאה. ועל דרך זו חולקות לעולם, אפלו הן מאה.

י. הערב לאשה בכתבתה אף על פי שקנו מידו, אינו חייב לשלם, שמצוה עשה, והרי לא חסרה כלום; ואם ערב שלכתבת בנו הוא, וקנו מידו חייב לשלם, שהאב בגלל בנו משעבד עצמו וגומר ומקנה. וקבלן שלכתבה חייב לשלם, אף על פי שלא קנו מידו; ואיזה הוא קבלן זה שאמר לאשה, הנשאי לזה, ואני נותן כתבה זו. אבל אם אמר לה, אני ערב כתבה זו, אני פורע כתבה זו, וכיוצא בזה פטור, אלא אם כן היה אביו.

יא. המגרש את אשתו ידירנה הנאה, ואחר כך תפרע כתבתה מן הקבלן, או מאביו אם היה ערב: שמא יחזירנה, ונמצאו עושין קנוניה על נכסיו שלה. וכן המקדיש נכסיו וגרש את אשתו ידירנה הנאה, ואחר כך תפרע מן הפודה מיד ההקדש: שמא יעשו קנוניה על ההקדש. אבל המגרש את אשתו, ובאה לטרף מן הלקוחות אין מחיבין אותו להדירה, אלא נשבעת וטורפת; ואם רצת, תחזר לבעלה, שכבר ידעו הלקוחות שיש עליו כתבת אשה, והם הפסידו על עצמם שלקחו נכסים שתחת שעבודה.

יב. הבעל שמכר נכסיו, ואחר כך כתבה אשתו ללוקח, דין ודברים אין לי עמך, והספימה למעשיו אף על פי שקנו ממנה הרי זו טורפת, שלא כתבה לו אלא כדי שלא יהיה בינה ובין בעלה קטטה, ויש לה לומר, נחת רוח עשיתי לבעלי; אבל אם קנו מיד האשה תחלה, שאין לה שעבוד על מקום זה, ואחר כך מכר אותו הבעל אינה טורפת אותו.

יג. וכן אם מכר הבעל ואמר לאשתו לכתב ללוקח, דין ודברים אין לי עמך, ולא כתבה ולא הספימה למעשיו, ונפסד המכר, וחזר הבעל ומכר לאיש אחר, בין אותה השדה בין שדה אחרת, ואחר שמכר הבעל הספימה למעשיו, וקנו מידה שאין לה שעבוד על שדה זו אינה יכולה לטרף, שאינה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי: שהרי בראשונה כשלא רצת, לא הלכה ברצון בעלה.

יד. מי שהיו לו שתי נשים, ומכר את שדהו, וקנו מיד הראשונה שאין לה שעבוד על שדה זו, אינה טורפת אותה מן הלוקח, והיה קנין המועיל שאינה יכולה לטען לו בנחת רוח עשיתי לבעלי, ואחר כך מת הבעל, או גרש שתייהן השניה מוציאה

מיד הלוקח, שהרי לא קנו מידה ללוקח; והראשונה מוציאה מיד השניה, מפני שהיא קדמה ולא הסירה שעבודה אלא מעל הלוקח; וכשתחזור השדה לראשונה, חוזר הלוקח ומוציאה מידה, שהרי קנו מידה לו: וחוזרות חלילה, עד שיעשו פשרה ביניהן.

טו. אלמנה, בין מן הנשואין בין מן הארוסין נשבעת ומוכרת מקרקע בעלה, ונפרעת כתבתה, בין בבית דין ממחין, בין שלא בבית דין ממחין: והוא, שיהיו השלושה אנשים נאמנין ויודעין בשומת הקרקע. ואחריות המכר, על נכסי יתומים. אבל הגרושה, לא תמכר אלא בבית דין ממחין. וכל המוכרת בבית דין, לא תמכר אלא בהכרזה; ובהלכות הלואה, יתבאר משפט מכירת בית דין היאך היא. אבל המוכרת שלא בבית דין אינה צריכה הכרזה, ואף על פי שהן שלושה נאמנים ויודעים השומה.

טז. אלמנה שמכרה קרקע בכתבתה, בינה לבין עצמה אם מכרה שווה בשווה, מכרה קים; ונשבעת שבועת אלמנה, אחר שמכרה: והוא, שמכרה לאחר; אבל אם שמה לעצמה לא עשת כלום, ואפלו הכריזה.

יז. היתה כתבתה מאתים, ומכרה שווה מאה במאתים, או שווה מאתים במאה נתקבלה כתבתה ואין לה כלום, ובלבד שתשבע שבועת אלמנה. היתה כתבתה מאה, ומכרה שווה מאה ודינר במאה מכרה בטל: ואפלו אמרה, אני אחזיר את הדינר ליורשים מכרה בטל.

יח. היתה כתבתה ארבע מאות זוז, ומכרה לזה במנה ולזה במנה ולזה במנה שווה בשווה, ולאחרון שווה מאה ודינר במאה שלאחרון בטל, ושלכלם קים.

יט. יש לאשה למכר כתבתה, או לתנה במתנה. אם מת הבעל, או גרשה יבוא הלז ויטל; ואם מתה היא בחיי בעלה, או קדם שנשבעה אין לו כלום. הרי שמכרה מקצת כתבתה, או משכנה מקצתה, או נתנה לאחר מקצתה מוכרת מקרקע בעלה, ותגבה השאר בין בבית דין ממחין בין בשלושה נאמנים. ומוכרת לכתבתה אפלו בפעמים רבות, בין בבית דין בין בשלושה נאמנים ויודעים שומת קרקע.

כ. המוכרת כתבתה, בין לאחרים בין לבעלה לא אבדה שאר תנאיי כתבה; ואם היה לה בן זכר, יורש כנגד כתבתה הזאת שנמכרה מנכסי אביו יותר על חלקו כדין תנאי זה. אבל המוחלת כתבתה לבעלה, אבדה כל תנאיי כתבתה; ואפלו מזונות, אין לה עליו. ומוחלת כתבתה, אינה צריכה קנין ולא עדים כשאר המוחלים, שאינן צריכין לא עדים, ולא קנין, אלא בדברים בלבד: והוא, שיהיו דברים שהדעת סומכת עליהן, ולא יהיו דברי שחוק והתל או דברי תמה, אלא בדעת נכונה.

הלכות אישות פ"ק יח

א. אלמנה נזנת מנכסי יורשין כל זמן אלמנותה, עד שתטל כתבתה; ומשתתבע כתבתה בבית דין, אין לה מזונות. וכן

אם מכרה כתבתה כלה, או משכנה כתבתה, או עשתה כתבתה הפותיקי לאחר והוא שתאמר לו פה תקנה חובך בין שעשת דברים אלו בבית דין ממחין, בין שלא בבית דין ממחין, בין שעשת בחיי בעלה, בין שעשת לאחר מיתת בעלה אין לה מזונות מן היורשים; אבל אם מכרה מקצתה, יש לה מזונות. ומשתתארס האלמנה, אבדה מזונותיה.

ב. כשם שגזנת אחר מותו מנכסיו, כך נותנין לה כסות וכלי תשמיש ומדור יושבת במדור שהיתה בו בחיי בעלה, ומשתמשת בכרים וכסתות שנשתמשה בהן בחיי בעלה, ובעבדים ושפחות שנשתמשה בהן בחיי בעלה.

ג. נפל המדור, אין היורשין חייבין לבנותו; ואם אמרה הניחו לי, ואני אבננו משלי אין שומעין לה. וכן לא תחזק בדקו, ולא טחה אותו, אלא תשב בו כמו שהוא, או תצא. ויורשין שמכרו מדור אלמנה, לא עשו כלום.

ד. נפל הבית, או שלא היה לבעלה בית אלא בשכר נותנין לה מדור לפי כבודה; וכן מזונותיה וכסותה, כפי כבודה. ואם היה כבוד הבעל גדול מכבודה, נותנין לה לפי כבודו, מפני שעולה עמו, ואינה יורדת אפלו לאחר מיתה.

ה. ברכת הבית, מרבה. כיצד: חמשה שהיה מזונות כל אחד מהן קב, כשיאכל לבדו, אם היו חמשתן בבית אחד ואוכלין בערוב, מספיק להן ארבעת קבין; והוא הדין, לשאר צרכי הבית. לפיכך אלמנה שאמרה, איני זזה מבית אבי, פסקו לי מזונות, ותנו לי שם יכולין היורשין לומר לה, אם את אצלנו, יש לך מזונות, ואם לאו, אין אנו נותנים לך אלא כפי ברכת הבית. ואם היתה טוענת, מפני שהיא ילדה, והם ילדים נותנין לה מזונות המספיקין לה לבדה, והיא בבית אביה. ומותר מזונות האלמנה ומותר הכסות, ליורשין.

ו. אלמנה שחלתה אם צריכה לרפואה שאין לה קצבה הרי זו כמזונות, ויורשין חייבין בה; ואם היא רפואה שיש לה קצבה, הרי זו מתרפא מכתבתה.

ז. נשבת אין היורשין חייבין לפדותה, אפלו היתה יבמה; ואפלו נשבת בחיי בעלה, ומת והיא בשביה אין חייבין לפדותה מנכסיו, אלא נפדית משל עצמה, או תטל כתבתה, ותפדה עצמה. מתה האלמנה, יורשי הבעל חייבין בקבורתה; ואם נשבעה שבועת אלמנה ואחר כך מתה יורשיה יורשין כתבתה, והן חייבין בקבורתה, אבל לא יורשי הבעל.

ח. מעשה ידי האלמנה, ליורשין. ויורש שאמר לאלמנה, טלי מעשה ידיך במזונותיך אין שומעין לו; אבל היא שרצת בזה, שומעין לה. וכל מלאכות שהאשה עושה לבעלה, אלמנה עושה ליתומים חוץ ממזיגת הכוס, והצעת המטה, והרחצת פניו ידיו ורגליו.

ט. מציאת האלמנה, ופרות נכסים שהכניסה לבעל לעצמה, ואין ליורש בהם כלום. והנכסים עצמם שהם נדונייתה, נוטלת אותן בלא שבועה; ואין ליורשים בהם דין לעולם, אלא אם כן הותירו בחיי הבעל והיו נכסי צאן ברזל שהמותר לבעל. ואם מתה האלמנה בלא שבועה יורשיה יורשים נדונייתה, ואף על

פי שהיא נכסי צאן ברזל ; ואם היה בהן מותר, המותר ליורשי הבעל.

י. אלמנה שתפסה מטלטלין כדי שתזון מהן בין שתפסה מחיים בין שתפסה אחר מותו, אפלו תפסה כפר זהב אין מוציאין מידה, אלא כותבין עליה בית דין מה שתפסה, ופוסקין לה מזונות ומחשבין עמה ; והיא נזנת ממה שבידה עד שתמות, או עד שלא יהיו לה מזונות, ויקחו היורשין את השאר. וכן אם תפסה מטלטלין בכתבתה מחיי בעלה, ומת גובה מהן ; אבל אם תפסה אחר מותו לכתבתה, אינה גובה מהן.

יא. אף על פי שתקנו הגאונים שתגבה האשה הכתבה ותנאיי הכתבה מן המטלטלין, ולפיכך תזון האלמנה מן המטלטלין אף על פי שלא תפסה אם הניח בעלה מטלטלין, ולא תפסה אותן היורשים נוטלין אותן, והן מעלין לה מזונות. ואינה יכולה לעכב עליהן ולומר, יהיו המטלטלין מנחין בבית דין עד שאזון מהן, שמא יאבדו, ולא יהיה לי מזונות ; ואפלו התנת עליו בפרוש שתזון מן המטלטלין, אינה מעכבת. ובזה דנין תמיד, בכל בתי דינין.

יב. אבל אם הניח קרקע, יכולה היא לעכב עליהן שלא ימכרו ; ואם מכרו אינה מוציאה מיד הלקוחות, שאין האשה והפנות נזונות אלא מנכסים בני חורין. הניח נשים רבות אף על פי שנשאן זו אחר זו, נזונות בשווה, שאין דין קדימה, במזונות.

יג. אלמנה שנפלה לפני יבם בשלושה חדשים הראשונים, נזנת משלבעל ; ואם הפר העבר, וכן אם הניחה מעברת נזנת והולכת, עד שתלד. ילדה בן שלקימה נזנת והולכת כל ימי אלמנותה, כשאר הנשים. לא נמצאת מעברת אחר השלושה חדשים, או שהפילה אינה נזנת לא משלבעל, ולא משליבם ; אלא תובעת יבמה לכנס, או לחלץ.

יד. תבעה יבמה לכנס או לחלץ, ועמד בדין, וברח, או שחלה, או שהיה היבם במדינת הים הרי זו נזנת משליבם, בלא שבועה כלל. נפלה לפני יבם קטן אין לה מזונות, עד שיגדל והיה כשאר היבמין.

טו. מי שיחד קרקע לאשתו בשעת מיתה למזונותיה ואמר, יהיה מקום פלוני למזונות הרי רבה לה מזונות. ואם היה שכרו פחות ממזונות הראויים לה, נוטלת השאר משאר נכסים ; ואם היה שכרו יותר מן הראוי לה, נוטלת הכל. אבל אם אמר לה, יהיה מקום פלוני במזונות, ושתקה אין לה אלא פרות אותו מקום בלבד, שהרי קצץ לה מזונות.

טז. אלמנה שבאת לבית דין לתבע מזונות יש מי שהורה שפוסקין לה מזונות, ואין משביעין אותה ; ואין ראוי לסמוך על הוראה זו, מפני שנתחלף לו הדבר באשה שהלך בעלה למדינת הים. ורבותי הורו שאין לה מזונות מבית דין, עד שתשבע, שהרי זו באה להפרע מנכסי יתומים, וכל הנפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה ; ולזה דעתי נוטה, ובו ראוי לדון.

יז. אלמנה שבאה לבית דין לתבע מזונות משביעין אותה בתחלה, ומוכרין בלא הכרזה, ונותנין לה מזונות ; וכן יש לה

למכר למזונות שלא בבית דין ממחין אלא בשלושה נאמנים, בלא הכרזה. וכן אם מכרה למזונות בינה לבין עצמה שווה בשווה, מכרה קים; וכשיבואו היורשין להשביע אותה, נשבעת.

יח. וכמה מוכרין למזונות כדי לזון מהם ששה חדשים, או יתר על זה. ומוכרין על מנת שיהיה הלוקח נותן לה מזון שלוששים יום שלוששים יום, וחוזרת ומוכרת פעם שניה לששה חדשים; וכן מוכרת והולכת לעולם, עד שישאר מן הנכסים כדי כתבתה, וגובה כתבתה מן השאר, והולכת לה.

יט. אלמנה שפסקו לה בית דין מזונות אין מחשבין עמה על מעשה ידיה, עד שיבואו היורשים ויתבעוה; ואם מצאו לה מעשה ידיה, נוטלין אותן, ואם לאו, הולכין לדרךכם. ואני אומר שאם היו היורשים קטנים בית דין מחשבין עמה, ופוסקין לה מעשה ידיה, בדרך שפוסקין לה מזונות.

כ. אלמנה שאין שטר כתבה יוצא מתחת ידה, אין לה מזונות שמה מחלה כתבתה, או מכרה אותה, או משכנה אותה; ואף על פי שלא טען יורש, אנו טוענין לו ואומרים לה הביאי כתבתך, והשבעי, וטלי מזונות אלא אם אין דרךם לכתב כתבה.

כא. האשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים, ובאה ואמרה מת בעלי רצת, נזנת כדין כל האלמנות, רצת, נוטלת כתבתה; אמרה גרשני בעלי, אינה נאמנת. ונזנת מנכסיו, עד כדי כתבתה מכל פנים שאם עדין היא אשתו, יש לה מזונות, ואם גרשה כשאמרה, יש לה כתבה שהרי כתבתה בידה; לפיכך נוטלת מזונות עד כדי כתבתה, והולכת לה.

כב. האשה שהיה לה ספק גרושין, ומת בעלה אינה נזנת מנכסיו, שאין מוציאין מיד היורש מספק; אבל בחיי בעלה, יש לה מזונות עד שתתגרש גרושין גמורין.

כג. אלמנה עניה ששהת שתי שנים ולא תבעה מזונות, או עשירה ששהת שלוש שנים ולא תבעה ותרה ואין לה מזונות בשנים שעברו, אלא משעה שתבעה; ואם שהת פחות מזה, אפלו ביום אחד לא ותרה, אלא תובעת ונוטלת מזון אותן השנים שעברו.

כד. אלמנה שתבעה מזונות מן היורשים הם אומרים, נתנו, והיא אומרת, לא נטלתי כל זמן שלא נשאת, על היתומים להביא ראיה, או תשבע שבועת הסת, ותטל; ומשנשאת, עליה להביא ראיה, או ישבעו היורשים שבועת הסת, שנתנו לה.

כה. דין תוספת כתבה, כדין העיקר. לפיכך אלמנה שתבעה, או מכרה, או מחלה, או משכנה תוספת כתבתה עם העיקר אין לה מזונות; ואם תבעה מקצת, והניחה מקצת הרי זו כמי שתבעה מקצת העיקר, והניחה מקצתו. וכל המוכרת או המוחלת סתם, מכרה ומחלה התוספת עם העיקר ששניהם, כתבה שמים בכל מקום.

הַלְבוֹת אִישׁוֹת פֶּרֶק יט

א. מִתְנַאֲי הַכְּתָבָה שִׁיְהִיּוּ בְּנֵי הַזְכָּרִים יוֹרְשִׁים כְּתַבַּת אֲמֵן, וּנְדוּנִיתָהּ שֶׁהַכְּנִיסָה בְּתוֹרַת נִכְסֵי צֶאֱן בְּרִזְל, וְאַחֵר כֶּךָ חוֹלְקִין שָׂאָר הִירְשָׁה עִם אֲחִיהֶם, בְּשׁוּוֹה. כִּיצַד: נָשָׂא אִשָּׁה כְּתַבַּתָּהּ וּנְדוּנִיתָהּ אֶלֶף, וְיִלְדָּה בֶּן וּמֵתָה בְּחַיָּיו, וְאַחֵר כֶּךָ נָשָׂא אִשָּׁה אַחֲרֵת כְּתַבַּתָּהּ וּנְדוּנִיתָהּ מָאֲתִים, וְהוֹלִידָה בֶּן וּמֵתָה בְּחַיָּיו, וְאַחֵר כֶּךָ מֵת הוּא, וְהֵנִיחַ אֲלֵפִים בְּנֵי מִן הָרֵאשׁוֹנָה יוֹרֵשׁ אֶלֶף שְׁבַכְתַּבְתָּ אִמּוֹ, וּבְנֵי מִן הַשְּׁנִיָּה יוֹרֵשׁ מָאֲתִים שְׁבַכְתַּבְתָּ אִמּוֹ, וְהִשָּׂאָר יוֹרְשִׁים אוֹתוֹ בְּשׁוּוֹה. נִמְצָא בְּיַד בֶּן הָרֵאשׁוֹנָה אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת, וּבְיַד בֶּן הַשְּׁנִיָּה שֵׁשׁ מֵאוֹת.

ב. כִּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּשֶׁהֵנִיחַ יוֹתֵר עַל כְּדֵי שְׁתֵּי הַכְּתָבוֹת דִּינָר אֶחָד אוֹ יוֹתֵר, כְּדֵי שִׁיִּחְלְקוּ הַשָּׂאָר בְּשׁוּוֹה; אֲבָל אִם לֹא הֵנִיחַ יוֹתֵר דִּינָר, חוֹלְקִים הַכֹּל בְּשׁוּוֹה: שְׁאִם יִירְשׁוּ אֵלּוּ כְּתַבַּת אֲמֵן וְאֵלּוּ כְּתַבַּת אֲמֵן, וְלֹא יִשָּׂאָר דִּינָר אֶחָד לְחֶלֶק אוֹתוֹ בֵּין הַיּוֹרְשִׁים נִמְצָא תְּנַאי זֶה מְבַטֵּל חֲלוּקַת יִרְשָׁה בֵּין הַבָּנִים בְּשׁוּוֹה, שֶׁהוּא מִן הַתּוֹרָה.

ג. וְהוּא הַדִּין לְמִי שֶׁנָּשָׂא נָשִׁים רַבּוֹת, בֵּין בְּזוֹ אַחֵר זֶה בֵּין בְּבַת אַחַת, וּמֵתוּ כָּלָן בְּחַיָּיו, וְלֹא מֵהֵן בָּנִים זְכָרִים אִם הָיָה שָׁם יוֹתֵר עַל כְּדֵי כָּל הַכְּתָבוֹת דִּינָר כָּל אֶחָד וְאַחֵד יוֹרֵשׁ כְּתַבַּת אִמּוֹ, וְהִשָּׂאָר חוֹלְקִין אוֹתוֹ בְּשׁוּוֹה.

ד. אָמְרוּ הַיְּתוּמִים, הֲרֵי אֲנוּ מַעֲלִין עַל נִכְסֵי אֲבִינוּ יוֹתֵר דִּינָר, כְּדֵי שִׁיִּטְלוּ כְּתַבַּת אֲמֵן אֵין שׁוֹמְעִין לָהֶם, אֲלֹא שָׁמִין אֶת הַנִּכְסִים בְּבֵית דִּין כִּמָּה הָיוּ שׁוֹוִין בְּשַׁעַת מִיתַת אֲבִיהֶן; אֵף עַל פִּי שֶׁנִּתְרַבּוּ אוֹ נִתְמַעְטּוּ אַחֵר מִיתַת אֲבִיהֶן, קֹדֶם שִׁיָּבֹאוּ לְחֶלֶק אֵין שָׁמִין אוֹתָן, אֲלֹא כְּשַׁעַת מִיתַת אֲבִיהֶן.

ה. הָיָה שָׁם יוֹתֵר עַל כְּדֵי כָּל הַכְּתָבוֹת אֵף עַל פִּי שִׁישׁ עָלָיו שָׁטֵר חוֹב כְּנֶגֶד הַיּוֹתֵר אֵינוֹ מִמַּעַט, אֲלֹא כָּל אֶחָד וְאַחֵד מֵהֵן יוֹרֵשׁ כְּתַבַּת אִמּוֹ.

ו. מִי שֶׁהָיָה נָשׁוּי שְׁתֵּי נָשִׁים, וּמֵתָה אַחַת מֵהֵן בְּחַיָּיו, וְאַחַת אַחֲרֵי מוֹתוֹ, וְלֹא בָּנִים מִשְׁתִּיחֶן אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא הֵנִיחַ יוֹתֵר עַל שְׁתֵּי הַכְּתָבוֹת אִם נִשְׁבַּעָה הַשְּׁנִיָּה שְׁבוּעַת אֶלְמָנָה קֹדֶם שְׁתֵּמוּת, בְּנִיָּה קוֹדֵמִים לִירְשָׁה כְּתַבַּתָּהּ: מִפְּנֵי שֶׁאֵינֶן יוֹרְשִׁין כְּתַבַּת אֲמֵן בְּתֵנַאֲי זֶה, אֲלֹא יִרְשָׁה שְׁלֵתוֹרָה. וְאַחֵר כֶּךָ יוֹרְשִׁין בְּנֵי הָרֵאשׁוֹנָה כְּתַבַּת אֲמֵן, בְּתֵנַאֲי זֶה; וְאִם נִשָּׂאָר שָׁם כָּלוּם, חוֹלְקִין אוֹתוֹ בְּשׁוּוֹה. וְאִם מֵתָה קֹדֶם שֶׁתִּשְׁבַּעַ, בְּנֵי הָרֵאשׁוֹנָה יוֹרְשִׁים כְּתַבַּת אֲמֵן בְּלֶכֶד; וְהִשָּׂאָר, חוֹלְקִין בְּשׁוּוֹה.

ז. הָיָה נָשׁוּי שְׁתֵּי נָשִׁים, וְלֹא מֵהֵן בָּנִים, וּמֵת, וְאַחֵר כֶּךָ מֵתוּ הַנָּשִׁים אִם נִשְׁבַּעוּ וְאַחֵר כֶּךָ מֵתוּ כָּל אֶחָד וְאַחֵד יוֹרֵשׁ כְּתַבַּת אִמּוֹ בִּירְשָׁה שְׁלֵתוֹרָה, לֹא בְּתֵנַאֲי זֶה; לְפִיכָּךְ אֵין מִשְׁגִּיחִין אִם יֵשׁ שָׁם מוֹתֵר דִּינָר אוֹ אֵין שָׁם, וְיוֹרְשֵׁי הָרֵאשׁוֹנָה קוֹדֵמִין לְיוֹרְשֵׁי הַשְּׁנִיָּה. וְאִם לֹא נִשְׁבַּעוּ חוֹלְקִין הַבָּנִים הַכֹּל בְּשׁוּוֹה, וְאֵין שָׁם יִרְשֵׁת כְּתַבָּהּ, לְפִי שֶׁאֵין לְאֶלְמָנָה כְּתַבָּהּ, עַד שֶׁתִּשְׁבַּעַ.

ח. אַחַת נִשְׁבַּעָה, וְאַחַת לֹא נִשְׁבַּעָה זֶה שֶׁנִּשְׁבַּעָה, בְּנִיָּה יוֹרְשִׁין כְּתַבַּתָּהּ תַּחֲלָה; וְהִשָּׂאָר, חוֹלְקִין אוֹתוֹ בְּשׁוּוֹה. וְכָל הַיּוֹרֵשׁ כְּתַבַּת אִמּוֹ שֶׁמֵּתָה בְּחַיָּי אֲבִיו, אֵינוֹ טוֹרֵף מִנִּכְסִים מִשְׁעַבְדִּים, אֲלֹא מִבְּנֵי חוּרִין, כְּכֹל הַיּוֹרְשִׁין.

ז. ומתנאיי כתבה שתהיינה הבנות נזונות מנכסי אביהן
אחר מותו, עד שיתארוסו, או עד שיבגרו; בגרה הבת, אף על
פי שלא נתארסה, או שנתארסה, אף על פי שלא בגרה אין
לה מזונות. ובת הנזנת מנכסי אביה לאחר מותו מעשה ידיה
ומציאתה לעצמה, לא לאחים.

י. פוסקין לבת מזונות וכסות ומדור מנכסי אביה, בדרך
שפוסקין לאלמנה; ומוכרין למזון הבנות וכסותן בלא הכרזה,
בדרך שמוכרין למזון האלמנה וכסותה: אלא שהאשה,
פוסקין לה לפי כבודה וכבוד בעלה. ולבנות, פוסקין להן דבר
המספק להן בלבד; ואין הבנות נשבעות.

יא. אין הבנים יורשין כתבת אמן, ולא הבנות נזונות בתנאים
אלו, עד שיהיה שטר כתבה יוצא מתחת ידם; אבל אם אין שם
שטר כתבה אין להם כלום, שמא מחלה אמן כתבתה. ואם אין
דרכם לכתב כתבה, יש להן כפי התנאים.

יב. מי שצוה בשעת מיתתו לעקר אחד מתנאיי כתבה, כגון
שאמר אל יזונו בנותיו מנכסיו, ואל תזון אלמנתו, או אל יירשו
בניו כתבת אמן אין שומעין לו. נתן כל נכסיו במתנה לאחרים
הואיל ומתנת שכיב מרע אינה קונה אלא לאחר מיתה כמו
שיתבאר הרי המתנה וחיוב הנכסים בתנאין אלו, באין כאחד;
ולפיכך אלמנתו ובנותיו נזונות מנכסיו, ובניו יורשים כתבת
אמן שמתה בחיי בעלה.

יג. בת הממאנת הרי היא כשאר הבנות, ויש לה מזונות. אבל
בת היבמה, ובת השניה, ובת הארוסה, ובת האנוסה אין להן
מזונות אחר מיתת אביהן בתנאי זה; אבל בחיי אביהן, הוא
חייב במזונותן כדין שאר הבנים והבנות בחיי אביהן.

יד. המאוס בת הנזנת מן האחין, חייב במזונותיה משעת
ארוסין שהרי אין לה מזונות מאחיה משנתארסה, ואינה
בוגרת כדי שתזון עצמה אלא קטנה או נערה, ואין אדם רוצה
שתתבזה ארוסתו, ותלך ותשאל על הפתחים.

טו. נשאת הבת, ומאנה או נתגרשה או נתאלמנה, אפלו היא
שומרת יבם הואיל וחזרה לבית אביה, ועדין לא בגרה הרי זו
נזנת מנכסי אביה, עד שתבגר או עד שתתארוס.

טז. מי שמת והניח בנים ובנות יירשו הבנים כל הנכסים, והם
זנין את אחיותיהם עד שיבגרו או עד שיתארוסו. במה דברים
אמורים, בשהניח נכסים שאפשר שיזונו מהם הבנים והבנות
כאחד, עד שיבגרו הבנות; ואלו הן הנקראין נכסים מרבין.
אבל אם אין בנכסים שהניח אלא פחות מזה מוציאין מהם
מזונות לבנות עד שיבגרו, ונותנין השאר לבנים; ואם אין שם
אלא כדי מזון הבנות בלבד הבנות נזונות מהן עד שיבגרו או
עד שיתארוסו, והבנים ישאלו על הפתחים.

יז. במה דברים אמורים, בשהניח קרקע. אבל אם הניח
מטלטלין הואיל ובתקנת הגאונים הוא שיזונו הבנות מן
המטלטלין, הרי הבנים והבנות נזונות כאחת מן הנכסים האלו
המועטין: שלא תקנו להם במטלטלין, אלא שיהיו כבנים.
וכזה הורו הגאונים.

יח. הניח קרקע, והיו הנכסים מרבין, ונתמעטו אחר כן כבר

זָכוּ בָּהֶן יוֹרְשִׁים ; הָיוּ מוֹעֲטִין בְּשַׁעַת מִיתָהּ, וְנִתְּרָבוּ אַחֵר כֵּן
הַבָּנִים יוֹרְשִׁין אוֹתָן. וְאַפְּלוּ לֹא נִתְּרָבוּ, אִם קָדְמוּ הַבָּנִים וּמָכְרוּ
נִכְסִים מוֹעֲטִין, מִכֶּרֶן קָיָם.

יט. הָיוּ הַנִּכְסִים מְרֻבִּין, וַיֵּשׁ עָלָיו חוֹב, אוֹ שֶׁהִתְנָה עִם אִשְׁתּוֹ
שְׂיִזוֹן אֶת בִּתָּהּ אֵין חָחוּב וְלֹא מְזוֹנוֹת בֵּת אִשְׁתּוֹ מִמֶּעֶטֶין
בְּנִכְסִים ; אֲלֹא יִירְשׁוּ הַבָּנִים הַכֹּל, וַיִּתְּנוּ לְבַעַל חוֹב חוֹבוֹ, וַיִּזְוֶנוּ
בֵּת אִשְׁתּוֹ אֲבִיהֶן עַד זְמַן שְׁפָסֶק, וַיִּזְוֶנוּ אַחֲיוּתִיהֶן עַד שְׂיִבְגְּרוּ אוֹ
עַד שִׁיתְאַרְסוּ מִתַּחַת יְדֵיהֶם.

כ. הִנִּיחַ אֱלֻמָּנָה, וּבֵת בֵּין מִמָּנָה בֵּין מֵאֶשֶׁה אַחֶרֶת, וְאֵין
בְּנִכְסִים כְּדִי שְׂיִזְוֶנוּ שְׁתִּיחֶן הָאֱלֻמָּנָה נִזְנֶת, וְהַבֵּת תִּשְׁאֹל עַל
הַפְּתָחִים. וְכֵן אָנִי אוֹמֵר, שֶׁמְזוֹנוֹת הַבֵּת קוֹדֶמִין לִירֶשֶׁת הַבֵּן
כְּתֻבָּת אִמּוֹ שֶׁמֵּתָה בְּחַיֵּי אָבִיו, וְאַף עַל פִּי שֶׁשְּׂנִיָּהֶם מִתְּנֵאֵיי
כְּתֻבָּה ; קָל וְחֹמֶר הַדְּבָרִים, וּמָה אִם נִדְּחִית יִרְשָׁה שְׁלִתוּרָה,
מִפְּנֵי מְזוֹנוֹת הַבֵּת, לֹא תִדָּחָה יִרְשֵׁת הַכְּתֻבָּה שֶׁהִיא תְּנָאֵי בֵּית
דִּין, מִפְּנֵי מְזוֹנוֹת הַבֵּת.

כא. מִי שֶׁמֵּת וְהִנִּיחַ בָּנוֹת גְּדוּלוֹת וּקְטָנוֹת, וְלֹא הִנִּיחַ בֵּן אֵין
אוֹמְרִים יִזְוֶנוּ הַבָּנוֹת הַקְּטָנוֹת עַד שְׂיִבְגְּרוּ וַיִּחַלְקוּ שְׂאֵר הַנִּכְסִים
בְּשׁוּוֹה, אֲלֹא כֻּלָּן חוֹלְקוֹת בְּשׁוּוֹה.